

DOI: <https://doi.org/10.32689/2523-4536/65-9>
УДК 330.332.01

Щур Н. О.

кандидат наук з державного управління,
доцент кафедри публічного адміністрування,
«ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом»,
заступник директора – начальник відділу докторантури
Інституту підготовки наукових кадрів
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7648-7893>

Shchur Nataliia

Candidate of Sciences in Public Administration,
Associate Professor of Public Administration Department,
Interregional Academy of Personnel Management

РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

IMPLEMENTATION OF STATE INVESTMENT POLICY IN THE CONTEXT OF ENSURING ECONOMIC SECURITY OF UKRAINE

У статті проаналізовано науково-теоретичні основи дослідження економічної безпеки. Визначено загрози економічній безпеці України у сфері інвестиційної діяльності. Здійснено аналіз практик реалізації державної інвестиційної політики в контексті забезпечення економічної безпеки України. Встановлено, що без інвестиційної діяльності неможливо здійснити суттєві зміни в економіці, підвищити соціально-економічний розвиток країни. Доведено, що значення інвестиційного процесу в контексті економічної безпеки посилюється тим, що розширення інвестицій, ускладнення їх структури в умовах ринкової трансформації економіки України супроводжується загрозами економічній безпеці, які не мають належного та ефективні механізми їх нейтралізації.

Ключові слова: безпека, економічна безпека, державна інвестиційна політика, управління інвестиційною діяльністю, публічне управління, ризики, процес регулювання інвестиційної діяльності, інвестиційна привабливість.

Theoretical bases of research of economic security are analysed in the article. It is certain threat to economic security of Ukraine in the field of investment activity. The analysis of practices of realization of public investment policy is carried out in the context of providing of economic security of Ukraine. It is set that without investment activity it is impossible to carry out substantial changes in an economy, to promote socio-economic development of country. It is well-proven that the value of investment process in the context of economic security increases that expansion of investments, complication of their structure in the conditions of market transformation of economy of Ukraine is accompanied by threats to economic security, that does not have a due and effective mechanisms of their neutralization. The formation of Ukraine's state investment policy should be based on the effective application of the principles of national priorities, competitive advantage and mentality, which is an important prerequisite for using the benefits of the international division of labor to address medium-term and strategic economic development. In our opinion, these circumstances will help attract foreign investment into Ukraine's economy. Thus, the objects of economic security are the economic system as a whole and its various components: natural resources, productive and non-productive assets, real estate, financial resources, economic structures, family, individual, and so on. The subjects of economic security are the state and its institutions (ministries, departments, tax and customs authorities, stock exchanges, funds and insurance campaigns), as well as enterprises, institutions and organizations of both public and private sectors of the economy. The participation of citizens and their associations in maintaining economic security is not excluded. Moreover, such actions should be strongly encouraged by the state. However, the active participation of the citizen in ensuring economic security is impossible without his awareness of the importance of this public cause and the manifestation of an active position in life.

Keywords: safety, economic security, public investment policy, management, public management, risks, process of adjusting of investment activity, investment attractiveness.

Постановка проблеми. Сьогодні питання національної безпеки країни особливо актуально, оскільки від його вирішення залежатимуть не тільки соціально-економічний добробут громадян, становлення їхньої національної самосвідомості, але і доля

України. На фоні суттєвих змін у світовій політичній та економічній діяльності виникає необхідність вдосконалення та створення нових підходів для забезпечення національної безпеки країни в умовах тиску негативних чинників (внутрішніх та зовнішніх) володіння ефективних методик вивчення їх структурних складників. Необхідно забезпечити ефективне функціонування національної економіки та її економічне зростання.

Нівелювання фінансово-економічних кордонів між країнами, активізація міжнародного руху капіталів, висока фінансова залежність України від світових кредиторів, проблеми внутрішнього характеру та інші дестабілізуючі фактори стають причинами зниження економічної та, відповідно, національної безпеки. Не менш важливим є той факт, що в умовах пандемії COVID-19 та глобальних дисбалансів спостерігається зростаюча асиметричність розвитку економіки України. Воєнні дії на території нашої держави, регулярні інформаційні атаки зумовлюють в Україні постійні тенденції регресу. Важливе місце в безпековому напрямі займають виклики, пов'язані із збройною агресією Російської Федерації та тимчасовою окупацією частини території України. Руйнування економіки України є свідомою і цілеспрямованою дією Російської Федерації. За таких умов економічна складова національної безпеки держави набуває особливого значення і обумовлює необхідність системного теоретико-методологічного дослідження формування державної політики економічної безпеки в різних аспектах. Активізація інвестиційного ринку є свідченням спроможності країни забезпечити підвищення соціально-економічного зростання у всіх сферах господарювання.

У забезпеченні виходу економіки із кризового стану та стабільного її розвитку вирішальну роль відіграє науково обґрунтована інвестиційна політика держави. Саме вона визначає реальні джерела, напрями, структуру інвестицій, здійснює раціональні й ефективні заходи для виконання загальнодержавних, регіональних та місцевих соціально-економічних і технологічних програм, відтворює процеси на макро- й мікроекономічному рівнях. Водночас держава повинна регулювати створення в країні сприятливого інвестиційного клімату, формуванню й розвитку фондового ринку, сприяти спрямуванню інвестицій у пріоритетні виробництва та ін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням особливостей формування економічної безпеки України займалися І. Шульга, О. Власюк, В. Васенко, В. Шлемко,

О. Ю. Чубукова, Х. Мандзіновська, Т. Є. Воронкова. Інвестиційній політиці держави присвячені дослідження вчених, зокрема О. Бехтеревої, І. Бланка, Є. Бойка, В. Геєця, Б. Данилишина, М. Долішнього, О. Кришана, А. Пересади, В. Пшеничної, П. Сокурєнка, С. Чистова, Л. Швайки та ін. Дослідженням різних аспектів державного регулювання інвестиційної діяльності займаються провідні вчені України, а саме В. Бесєдін, С. Біла, Л. Борщ, А. Гальчинський, В. Геєць, Б. Данилишин, О. Дацій, М. Денисенко, А. Дегтяр, М. Корецький, Ю. Макогон, В. Федоренко. Цю проблему вирішують найвідоміші зарубіжні науковці – М. Джонк, Д. Марковіц, Х. Джонсон, У. Шарп, Дж. Бейлі, Г. Александер.

Мета статті полягає в обґрунтуванні та розробці практичних рекомендацій щодо шляхів підвищення ефективності державної інвестиційної політики з метою гарантування економічної безпеки України.

Виклад основного матеріалу. Формування ринкових відносин в Україні супроводжується глибокою соціально-економічною кризою, яка зумовила сповільнення суспільного розвитку. Комплекс проблем, пов'язаних із ринковими трансформаціями, поглиблюється такими економічними явищами, як дефіцит державного бюджету, COVID-19, військова агресія Російської Федерації проти України, інфляція, спад виробництва, безробіття та значне погіршення життя та міграція населення. Негативні економічні явища набувають ще більшого масштабу у зв'язку з відсутністю науково обґрунтованої стратегії національного розвитку, основаної на економічно безпечних орієнтирах, що передбачає розроблення теоретичних засад і використання якісно нових наукових підходів до формування економічної безпеки держави

Для з'ясування змісту поняття “економічна безпека держави” звернемося до загальнонаукових методів розроблення та уточнення понять, першоджерел і думок науковців, які тлумачать суть і складові цього поняття. Щоб чітко усвідомити значення категорії “економічна безпека держави” необхідно охарактеризувати термін “безпека”, визначити його сутність та окреслити притаманні йому ознаки.

Термін “безпека” почали вживати ще в XVII столітті майже у всіх країнах Європи. Він означав спокійний стан духу людини, яка вважала себе захищеною від будь-якої небезпеки. У XIX столітті сформувався поняття національної безпеки. На думку одного з перших авторів праць цієї тематики, тодішнього президента США Т. Рузвельта, національна безпека – це сукупність умов, що надійно

забезпечують національний суверенітет, захист стратегічних інтересів і повноцінний розвиток суспільства, життя і здоров'я всіх його громадян.

Найзагальніше трактування визначає безпеку як відсутність небезпеки. Наприклад, за визначенням, поданим у Великому тлумачному словнику сучасної української мови, "безпека" – це стан, коли кому-, чому-небудь ніщо не загрожує. Отже, безпека – це відсутність загрози або утримання її на узгодженому щодо захищеності системи рівні [5, с. 160].

В даному напрямку сьогодні сформувалась досить ґрунтовна база знань, що заснована на науково-теоретичних і прикладних дослідженнях. Але це не зменшує багатогранності та відкритості наукової дискусії щодо економічної безпеки країни. Головною складністю однозначного формулювання даної категорії, а також окремих її напрямків, залишається своєрідність даної сфери й практичні шляхи досягнення економічної безпеки національної економіки. Серед головних відмітних характеристик економічної безпеки можна визначити наступні [7, с. 14–15]: належить до числа найважливіших національних пріоритетів; тісно пов'язана з геополітичною стратегією та з інституційними аспектами країни; являє собою характеристику економічної системи, що визначає її незалежність, стабільність та стійкість, здатність до динамічного та послідовного розвитку; критерієм економічної безпеки є економічні процеси в визначений момент часу; індикатором рівня економічної безпеки виступає система показників загальногосподарського та соціально-економічного значення, що мають кількісний вираз; економічна безпека визначається ефективністю економіки і повинна підтримуватися всіма її ланками; ефективність схеми забезпечення економічної безпеки національної економіки пов'язана з рівнем ризиків, що несуть диспропорції в економічній системі.

У сучасній науковій періодиці натрапляємо на різні тлумачення поняття "економічна безпека" це [5, с. 161]:

– кількісна та якісна характеристика економічних властивостей системи з погляду її здатності до самовиживання та розвитку в умовах дестабілізуючої дії непередбачуваних і важкопрогнозованих зовнішніх та внутрішніх факторів [11, с. 46];

– стан найбільш ефективного використання ресурсів для нейтралізації загроз і забезпечення стабільності в сучасності та майбутньому [1, с. 15];

– стан захищеності суб'єкта господарювання від усіх внутрішніх і зовнішніх загроз

з метою як найефективнішого використання наявних ресурсів для реалізації інтересів відповідно до його стратегічних цілей і завдань [2, с. 39];

– процес, спрямований на створення умов для безперервного пристосування (адаптації) господарської діяльності або економічного функціонування до зміни в зовнішньому оточенні в процесі досягнення поставленої мети.

У зарубіжній та вітчизняній літературі існує багато підходів до тлумачення поняття економічної безпеки держави за допомогою таких характеристик:

– стійкість та стабільність, протидія внутрішнім і зовнішнім загрозам, під якими розуміємо міцність і надійність зв'язків між усіма елементами економічної системи, стабільність економічного розвитку держави, стійкість до стримування та знешкодження дестабілізуючих загроз-факторів;

– економічна незалежність, що характеризує насамперед можливість для будь-якого суб'єкта економічної безпеки самостійно приймати і реалізовувати стратегічні економічні та політичні рішення для розвитку, можливість використовувати національні конкурентні переваги для забезпечення стабільності та розвитку;

– самовідтворення та саморозвиток. Ця характеристика передбачає створення необхідних умов для ведення ефективної економічної політики та розширеного самовідтворення, забезпечення конкурентоспроможності національної економіки на світовій арені;

– національні інтереси. Ця характеристика визначає спроможність національної економіки захищати національні економічні інтереси [6].

Забезпечення національних економічних інтересів вимагає формування і реалізації стратегічного курсу у сфері забезпечення економічної безпеки, спрямованого як на стале нарощення конкурентоспроможності економіки України, так і на поступове зміцнення економічної стійкості та відповідно невразливості національної економіки до зовнішніх і внутрішніх загроз. Отже, стратегічний курс у сфері забезпечення економічної безпеки має два взаємопов'язаних напрями – напрям розвитку та безпековий напрям.

Усі елементи економічної безпеки взаємно впливають і зумовлюють один одного. Буває, що країна має величезний потенціал, але через постійні міжусобиці, відсутність правового простору, слабкість державної влади втрачає імпульс до саморозвитку, і як наслідок – втрачає стійкість. І навпаки, країна, в межах якої чітко визначені права власності, є гарантією для

активного підприємництва, захищені права і свободи індивіда, навіть з невеликим виробничим потенціалом не втрачає економічної незалежності і знаходить своє місце на міжнародній арені.

Отже, якщо економічну безпеку розглядати як цілісну систему, то логічно виокремити її об'єкти та суб'єкти. Об'єкти економічної безпеки – власне економічна система країни; окремі сфери діяльності: військової, соціальної, політичної, правової, інформаційної і т. д.; суспільство – з його інститутами, організаціями, фірмами, підприємствами; особистість (індивід). Суб'єкти економічної безпеки – держава і суспільство з усіма його інституціями. Якщо конкретизувати, то суб'єктами економічної безпеки є державні та місцеві органи виконавчої і законодавчої влади; міністерства, відомства, комерційні і некомерційні організації, громадські організації, окремі громадяни тощо [19, с. 40].

Основними завданнями економічної безпеки є: забезпечення пропорційного та безперервного економічного зростання, подолання інфляції та безробіття, формування ефективної структури економіки, зменшення дефіциту бюджету та державного боргу, забезпечення соціального захисту і підвищення якості життя населення, стабілізація національної валюти, підвищення конкурентоспроможності країни тощо. Для досягнення найвищого рівня економічної безпеки треба створити максимальну безпеку її основних функціональних складових.

Найважливішим аспектом державної інвестиційної політики є розвиток системи захисту активів інвесторів. Законодавча інвестиційна політика держави є складовою її інвестиційної політики і має своїм завданням реалізацію правової інвестиційної політики держави шляхом формування плану законотворчих ініціатив, обов'язкових до виконання визначеними нормотворчими органами за рахунок встановлення: кола чинних джерел інвестиційного законодавства та кола джерел, створення яких планується у процесі його оптимізації; основних нормотворчих заходів щодо інкорпорації до цих джерел необхідних новел – елементів, засобів та механізмів господарсько-правового регулювання інвестиційних відносин; доцільності проведення робіт із систематизації та розробки кінцевої конфігурації інвестиційного законодавства. Крім того, стримуючими інвестиційну активність чинниками є: відсутність виразних інвестиційних пріоритетів; слабкість вітчизняних інвестиційних інститутів (як у частині їх низької капіталізації, так і в частині відсутності довгих пасивів);

ембріональний стан судової системи; високі адміністративні бар'єри інвестиційної діяльності, що зберігаються; невідповідність інфраструктури інвестиційного ринку сучасним вимогам; низька якість гарантій захисту прав інвесторів; сильна диференціація умов інвестування по різних галузях і регіонах країни і деякі інші [10, с. 164].

Форми інвестиційної політики держави можуть бути класифіковані за багатьма ознаками: за характером проблем та часовим проміжком (стратегія, тактика та оперативні заходи); за напрямками діяльності держави (прогнозування, програмування, законотворча діяльність, державні замовлення та закупівлі інвестиційних товарів, фінансування проектів на конкурсній основі, інформаційне та кадрове забезпечення інвестиційного комплексу); за рівнем владних повноважень (загальнодержавні та муніципальні); за секторами, сферами, галузями економіки (у державному та приватному секторах, у виробничій та соціальній сфері, у промисловості, у сільському господарстві, будівництві та ін. галузях); за методами регулювання (прямі та непрямі, адміністративні та ринкові); за інструментами впливу (нормативні, аналітичні, організаційні та ін.) [4, с. 57].

Інвестиційна діяльність здійснюється на основі:

- інвестування, яке здійснюється громадянами, недержавними підприємствами, господарськими асоціаціями, спілками і товариствами, а також громадськими та релігійними організаціями, іншими юридичними особами, заснованими на колективній власності;

- державного інвестування, у тому числі державної підтримки реалізації інвестиційних проектів за рахунок коштів бюджетів, позабюджетних фондів і позичкових коштів, а також державними підприємствами і установами за рахунок власних і позичкових коштів;

- інвестування, здійснюваного органами місцевого самоврядування;

- іноземного інвестування, здійснюваного іноземними громадянами, юридичними особами та державами;

- спільного інвестування, яке здійснюється громадянами та юридичними особами України, іноземних держав [18].

На сьогоднішній день Україна навряд чи зможе швидко досягти економічної стабільності без міжнародної допомоги, зокрема без підтримки реформ з боку країн Заходу та міжнародних фінансових організацій. Йдеться не тільки про фінансову допомогу, яка є для України надзвичайно важливою. У цьому контексті слід назвати необхідність спільної

ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи, проблеми, яка має світовий вимір, і з якою сьогодні ми фактично залишилися наодинці [16, с. 51].

Стан складових економічної безпеки України у критичному стані свідчить про наявність системних загроз для економічної безпеки у різних сферах, серед яких: низький технічний рівень більшості галузей, критичний стан виробничих фондів капіталу, високі витрати виробництва, низька якість продукції та інші. Аналіз показників інтенсивності знань ВВП та обсягів фінансування науково-технічної діяльності в Україні є однією з найнижчих показників у Європі. Разом з тим значне відхилення показників інвестиційної безпеки від їх максимальних законних цінностей вказує на проблеми із забезпеченням потреб економіки в інвестиційних ресурсах в результаті дії виявлених загроз у різних сферах економіки. Низька інноваційна активність в Україні та виявлені загрози в цій сфері є причиною зниження конкурентоспроможності національної економіки, що призводять до додаткових загроз для економічної безпеки України у виробничій, інвестиційній, зовнішньоекономічній та фінансовій сферах.

Під "економічною загрозою" будемо розуміти сукупність умов і факторів, які створюють небезпеку в економічній сфері країни. С. Афонцев класифікує такі економічні загрози за трьома видами: загрози, що визначаються здатністю господарського механізму коригувати економічні процеси і залежать від зрілості економічної системи; загрози, що визначаються мінливим умовами розвитку економічної системи; загрози, що визначаються рівнем інтегрованості регіональних ринків. Вище перелічені загрози можуть бути мінімізовані в економічній системі при умові наявності ефективного інституційного забезпечення економіки. Таким чином економічна безпека повинна розглядатися в наступних ракурсах: визначення можливих економічних загроз для економічної системи країни; розробка механізму протидії негативним впливам на економічну систему; інституційне забезпечення стабільного стану економічної системи [7, с. 17-18].

Також необхідно зазначити, що Російське вторгнення в Україну вже призвело до стрімкішого зростання цін та розриву ланцюжків постачання багатьох товарів. На кінець 2022 року розвинені європейські країни стикнуться із уповільненням економік до 3% та інфляцією у 5,5%, прогнозують в МВФ. Це дуже погані новини для країн, які звикли мати стабільний ріст економіки та ціни.

Для розуміння: у "довоєнному" 2021 році економіки розвинених країн Європи зросли на 5,6%. У європейських країнах, що розвиваються, зростання було ще стрімкішим – 6,7% за рік. Що стосується інфляції, то ще до російського вторгнення в Україну вона вже була на незвично високому для Європи рівні, – у країнах євросони вона сягнула рекордних 5%. Після початку війни в Україні, лише за березень зростання цін у зоні євро підскочило до 7,5% [8, 20].

В основу визначення загроз інвестиційній діяльності держави може бути покладений підхід поділу проблем забезпечення інвестиційної безпеки на три блоки [13, с. 191]: інвестиційної діяльності (інвестиційний клімат й інвестиційний потенціал); інвестиційної сфери (динаміка інвестиційної діяльності на різних рівнях, баланс інтересів її суб'єктів, керованість інвестиційних процесів); реалізації інвестицій (захист прав суб'єктів інвестиційної сфери, її криміналізація, корупційна складова, недобросовісна конкуренція в інвестиційній сфері). Інвестиційною небезпекою господарюючих суб'єктів слід вважати їх кризовий фінансово-економічний стан, що ідентифікується збитками великого масштабу, втратою конкурентоспроможності, порушенням нормального режиму господарської діяльності.

Визначають загрози інвестиційної безпеки і за її категоріями. Так, загрозами інвестиційної безпеки, поряд з вищезазначеними, слід вважати: політичну нестабільність, анексію територій, воєнні дії, громадські безлади; вилучення необхідних державі інвестиційних ресурсів (відплив капіталу, істотне перевищення кошторисної вартості інвестиційних проектів, «відкати» і крадіжки потенційних інвестиційних ресурсів); непрогнозований перелив міжнародних інвестицій; недотримання права власності, анулювання контрактів, експропріацію активів інвесторів та перешкоди репатріації прибутків; опосередковану націоналізацію інвестицій внаслідок поступового ураження прав інвестора (підвищення оподаткування, скасування пільг, зміна валютного курсу, запровадження зовнішньоторговельних обмежень, втручання в ціноутворення, використання інвестиційних доходів, насильницьке відчуження акцій, установлення контролю за переказами платежів, обмеження доступу до місцевих матеріальних і трудових ресурсів); низький технологічний рівень виробництва; нестачу кваліфікованої робочої сили; високий рівень інфляції (призводить до значного підвищення ціни проектів, знижує їх прибутковість, що

робить їх небезпечними для інвесторів); участь у прийнятті остаточних інвестиційних рішень некомпетентних осіб; нераціональний галузево-територіальний розподіл внутрішніх і іноземних інвестицій; неповну інформацію про розвиток ситуації, що унеможливує отримання чітких параметрів інвестування й надійності вживаних інвестиційних рішень; наявність/відсутність системи страхування ризиків інвестиційної діяльності; шахрайські дії в інвестиційній діяльності, високу криміналізацію економічних відносин загалом і криміногенний потенціал інвестиційної діяльності зокрема. Утім, для своєчасного і дієвого запобігання загрозам держави та протидії їх негативним наслідкам необхідна їх однозначна класифікація, оскільки ці дії передбачають використання специфічного інструментарію для кожного з різновидів таких загроз.

Варто зазначити, що інвестиційний ризик не лише призводить до виникнення збитків, а й може вказати на ймовірність появи потенційних прибутків. Проте, як показує практика, у більшості випадків інвестиційні ризики виступають джерелом втрат, а не додаткових доходів. Тому, інвестори повинні володіти повною інформацією про усі можливі види інвестиційних ризиків, які можуть виникати та чинити негативний вплив на їх фінансове становище.

Проте, в економічній науці ще досі не сформульовано єдиної точки зору, не лише на класифікацію, але і на визначення сутності деяких видів інвестиційних ризиків. Найпоширенішою класифікацією інвестиційних ризиків є їх поділ на 2 групи: загальноекономічний (систематичний) ризик – залежить від несприятливих умов в усіх сферах економіки; індивідуальний (несистематичний) ризик – залежить від умов конкретного проекту. Як правило, загальноекономічні, політичні та правові ризики виникають під впливом зовнішніх умов реалізації інвестиційних проектів, а інші види ризиків викликані помилками організування конкретних інвестиційних проектів і їх плануванням, тощо.

Повністю нейтралізувати інвестиційний ризик дуже важко, але ним можна керувати, заздалегідь оцінюючи, розраховуючи, описуючи та плануючи дії, що можуть знизити ймовірність настання несприятливих подій під час реалізації інвестиційного проекту [14]. Такий комплекс заходів становить зміст процесу управління ризиком, який дає змогу оцінити ступінь негативних наслідків і зменшити втрати від їхнього настання. Процес управління інвестиційним ризиком дозволяє

або повністю його уникнути, або зменшити наслідки його негативного впливу. Якщо внутрішні ризики інвестиційного проекту можна нівелювати та нейтралізувати за рахунок удосконалення процесу управління, то, що стосується зовнішніх ризиків, то можна лише мінімізувати їх негативні наслідки [15].

Процес управління інвестиційними ризиками являє собою певну послідовність етапів, належне виконання яких дозволить уникнути втрат від настання ризикових подій.

Першим, і чи не найважливішим етапом процесу управління інвестиційними ризиками є їхнє ідентифікування. Оскільки, саме вчасне виявлення інвестиційних ризиків дасть змогу прийняти обґрунтовані управлінські рішення, щодо мінімізації їх негативного впливу на ефективність здійснення інвестиційної діяльності інвестором. Ідентифікування інвестиційних ризиків необхідно здійснювати у такій послідовності: усвідомлення потреби в ідентифікуванні інвестиційних ризиків; збір інформації із зовнішнього та внутрішнього середовища в розрізі потреби ідентифікування інвестиційних ризиків; оброблення отриманої інформації з подальшим виокремленням факторів, що можуть впливати на виникнення інвестиційних ризиків; оцінювання та аналізування отриманої інформації щодо джерел та причин виникнення потенційних інвестиційних ризиків в межах виокремлених чинників впливу; аналізування та вибір методів оцінювання інвестиційних ризиків з метою їх точнішого ідентифікування; узгодження отриманих результатів з поставленими завданнями в розрізі ідентифікування інвестиційних ризиків.

Наступним етапом процесу управління є аналіз уже ідентифікованих інвестиційних ризиків. Він передбачає визначення ймовірності їх виникнення та обсягу можливих фінансових втрат при настанні ризикової події. Метою аналізу інвестиційних ризиків є збір та надання необхідної інформації для прийняття управлінських рішень про доцільність інвестування та передбачення заходів щодо мінімізації можливих фінансових втрат. Аналіз інвестиційних ризиків повинен включати: оцінювання ймовірності настання ризикової події; визначення стійкості проекту до виявлених ризиків; оцінювання можливих фінансових втрат; встановлення допустимого рівня ризику; розробку антиризикової технології управління інвестиційним проектом.

Логічним продовженням попередніх етапів процесу управління інвестиційних ризиків є розроблення заходів мінімізації ризику. Під час розроблення заходів мінімізації

інвестиційних ризиків, перш за все, необхідно визначити у яку з трьох зон ризиковості потрапляє виявлений ризик: безризикова зона: ризик незначний, фінансових втрат практично немає, гарантоване отримання фінансового результату в обсязі очікуваної суми прибутку від здійснення інвестиційної діяльності; зона допустимого ризику: середній рівень ризику, можливі фінансові втрати в обсязі розрахункової суми прибутку від здійснення інвестиційної діяльності; зона критичного ризику: ризик високий, можливі фінансові втрати в обсягах, що перевищують очікувану розрахункову суму прибутку від здійснення інвестиційної діяльності.

Далі інвестор, на основі отриманих на попередньому етапі результатів оцінювання ймовірності настання ризикової події, та за допомогою матриці вибору стратегії управління інвестиційними ризиками, приймає рішення щодо стратегії мінімізації ризику.

Кінцевим етапом процесу управління інвестиційними ризиками є оцінювання ефективності даного процесу. Головною метою здійснення даного етапу є визначення узгодженості між витратами, понесеними в процесі управління ризиками та отриманим результатом. Оцінювання ефективності управління інвестиційними ризиками доцільно здійснювати за такими показниками: рівень економічної вигоди витрат понесених на управління ризиками; рівень мінімізації ступеня інвестиційного ризику за рахунок застосування заходів управління; рівень досягнення планових результатів від застосування розроблених заходів з управління ризиками; рівень доцільності та вчасного застосування заходів з управління ризиками; рівень ефективності вжитих заходів з управління ризиками тощо [3].

Отже, основною метою системи інвестиційної безпеки є досягнення оптимального рівня інвестування для розширеного відтворення національної економіки. Складність системи інвестиційної безпеки пояснює її цілісність. Кожний з елементів системи має власні властивості, які в сукупності формують її особливості.

Для покращення інвестиційного клімату в Україні необхідно зробити все можливе, щоб іноземні інвестори не боялися вкладати кошти в економіку нашої країни, зокрема: чітко визначити пріоритети розвитку будівництва на довготерміновий період; забезпечити систему узгодженості й стабільності законодавчої бази, особливо з питань формування та функціонування спеціальних економічних зон, територій пріоритетного розвитку;

зменшити податковий тиск на підприємства, що вкладають ресурси в інвестиційний розвиток будівельної галузі; створити однакові умови конкурентної боротьби; спрямовувати інвестиції у пріоритетні, з погляду ефективності, будівельні проекти; надати урядові гарантії інвесторам і закріпити їх на законодавчому рівні; забезпечити мінімізацію інвестиційних ризиків тощо. Я вважаю, що саме всі ці чинники будуть сприяти стабільному розвитку будівельної галузі в нашій державі. Сама ж галузь принесе мільйонні чи навіть мільярдні прибутки вітчизняній економіці.

Для забезпечення від існуючих і потенційно можливих загроз інвестиційній безпеці, запобігання негативним наслідкам/їх мінімізації в інвестиційній сфері слід формувати дієву систему її забезпечення, управляти специфічними для неї зовнішньо- і внутрішньоекономічними, інфляційним, соціально-політичними, екологічними, кон'юнктурними ризиками; ризиками, пов'язаними з державним регулюванням інвестиційних процесів; портфельними ризиками.

Поліпшенню соціально-економічного становища, посиленню позицій України сприятиме успішне виконання кількох ключових завдань:

1) важливо реалізувати стратегію випереджаючого розвитку, яка має забезпечити щорічні темпи зростання ВВП на рівні не менше 6–7%. Це сприятиме подоланню відчутного розриву в обсягах ВВП на душу населення між Україною та членами Євросоюзу;

2) потрібно здійснити комплекс заходів щодо структурної перебудови економіки та українських підприємств, які займаються зовнішньоекономічною діяльністю, та переведення їх на інноваційний шлях розвитку;

3) важливою складовою євроінтеграційної політики України має стати суттєве поліпшення інвестиційного клімату, активне залучення західних капіталів в українські підприємства. Досягнення на шляху євроінтеграції нових членів НАТО і ЄС безпосередньо пов'язані з потужними позиціями іноземного капіталу в цих країнах;

Необхідність переходу України на сучасну інноваційну модель економічного розвитку визначена на державному рівні, що дозволить не лише стабілізувати рівень розвитку національної економіки, але й підвищити експортний потенціал країни, розв'язати ряд соціальних проблем суспільства, сприятиме дотримувannya міжнародних екологічних стандартів у виробництві, надаючи національному виробнику статусу

конкурентоспроможності на світовому ринку. На сьогоднішній день, враховуючи посилення інформатизації виробництва у світі, уряд України обрав шлях цифрової трансформації з метою стимулювання економіки країни та залучення інвестицій у найбільш перспективних сферах, у тому числі і в будівництві.

Сьогодні інвестиційні тренди на глобальному ринку формуються з урахуванням системних викликів, обумовлених стрімким розвитком цифрових технологій, їх соціальним характером та виходом на ринки підприємців нової формації. Міжнародні експерти з питань інновацій заявляють, що близько 22% світового ВВП пов'язано з цифровою економікою і цей процент постійно збільшується та підвищує продуктивність (цифрова економіка розраховується за допомогою включення усіх продуктів та послуг в існуючий цифровий компонент) [12]. Аналітики консалтингової компанії Boston Consulting Group (BCG) передбачають, що до 2035 року обсяг цифрової економіки може досягти 16 трлн дол.

Така перспектива вимагає від урядів держав вже сьогодні звернути увагу на ключові аспекти державної стратегічної політики, зокрема в частині перегляду існуючих норм та процедур щодо заохочення інвестицій, регулювання поведінки інвесторів, адекватних новітнім моделям цифрового бізнесу. Деякі держави вже здійснюють кроки для модернізації своєї інвестиційної політики, інші більшу увагу приділяють сутності самої цифрової стратегії, нехтуючи майбутніми ризиками інвестиційного забезпечення реальних проектів, особливо міжнародного характеру.

На найближчий період доцільно зосередитися на декількох пріоритетних напрямках інвестиційної політики, що здатні вплинути на збільшення обсягів інвестиційних ресурсів та підвищення ефективності їхнього використання. Серед цих напрямів [17]:

1) удосконалення інструментів державної політики, спрямованих на розширення інвестиційного потенціалу та активізацію інвестиційної діяльності промислових підприємств;

2) суттєве підвищення ефективності державного інвестування на основі чіткого визначення вичерпного переліку інвестиційних пріоритетів для уникнення розпорошення інвестиційних ресурсів, а також широкого запровадження реалізації проектів на засадах державно-приватного партнерства;

3) поліпшення інвестиційного клімату у спосіб удосконалення загального (податкового, земельного, корпоративного, митного) та спеціального інвестиційного законодавства, підвищення рівня захисту інтересів приватних

інвесторів, посилення заходів боротьби з корупцією у сфері інвестиційної діяльності.

Одним із інструментів, що дозволить залучити в державний сектор економіки додаткові інвестиційні ресурси та сприятиме розвитку партнерських відносин держави та бізнесу, є державно-приватне партнерство (ДПП), яке сьогодні в умовах розвитку економіки нашої країни є актуальною формою співробітництва між державними та приватними партнерами, нагальною вимогою сьогодення. Впровадження механізму ДПП сприятиме реалізації державної політики, орієнтованої на міжнародні стандарти та чітко спрямованої на підвищення соціальних стандартів життя населення. Основними перевагами використання механізму ДПП для держави та суспільства, зокрема, є: підвищення якості та своєчасності надання публічних послуг; підвищення ефективності використання бюджетних коштів; залучення додаткових фінансових ресурсів у створення/модернізацію інфраструктурних об'єктів; підвищення зайнятості населення, стимулювання економічного зростання з широким використанням інновацій та сучасних технологій [9, с. 4–5].

Враховуючи зарубіжний досвід необхідно враховувати схожість завдань, цілей, пріоритетів національних стратегій, а також рівень економічного розвитку, рівень розвитку інститутів управління, забезпечення контролю за економічною безпекою. На основі детального аналізу Україна зможе створити власну концепцію економічної безпеки, яка буде направлена на досягненні стійкого та ефективного розвитку економіки.

Висновки. Важливу роль в інвестиційній діяльності відіграють основні суб'єкти та функціональні учасники, які здійснюють цю діяльність і впливають на неї та її результати. Держава в ринковій економіці може виступати як у ролі інвестора, так і в ролі одного чи декількох учасників інвестиційної діяльності. Прямий вплив держави на інвестиційний процес здійснюється таким чином: держава бере на себе функції фінансування галузей загальнонаціонального характеру; є замовником (сфера оборони, магістралі, термінали, соціальна сфера, агропромисловий комплекс); вкладає інвестиції у виробництва, що не користуються попитом через низьку купівельну спроможність; приватизація, державне кредитування; державні позики; здійснює податкове регулювання; проводить амортизаційну політику, державний лізинг, квотування, ліцензування, стандартизацію; антимонопольні заходи та ін.; грошово-кредитне регулювання через НБУ.

Встановлено, що для мінімізації ризиків в управлінні інвестиційної діяльності та покращання основних індикаторів інвестиційної безпеки доцільним є реальне, а не декларативне здійснення наступних заходів:

– підтримка розвитку фундаментальної науки, мовної та бізнес-освіти для забезпечення високого рівня кваліфікації кадрових ресурсів;

– фінансування та розвиток необхідної інфраструктури для підтримки стартапів на національному та регіональному рівнях;

– формування замкнених технологічних циклів на базі виробничих систем типу інноваційних кластерів, індустріальних та технологічних парків;

– надання спеціальних податкових пільг для реалізації важливих інвестиційних проєктів державного значення, забезпечення транспарентності процесу державної фінансової підтримки інвестиційних проєктів, спрямованих на виконання пріоритетних завдань соціально-економічної політики держави, а також запровадження механізму оцінки результатів державного інвестування;

– розробка та впровадження Концепції розвитку національної венчурної індустрії; створення регіональної мережі центрів венчурного підприємництва з метою надання консультативної та методичної підтримки у сфері венчурного бізнесу; удосконалення національного законодавства з венчурного фінансування; розробка фінансових та податкових інструментів заохочення венчурного інвестування.

Отже, з метою вдосконалення державної інвестиційної політики в контексті забезпечення економічної безпеки України необхідно:

– державі перебирати на себе контролюючі та регулюючі функції, при формуванні суспільно-економічної структури та економіки нового типу;

– розробка державної інвестиційної стратегії, що зорієнтована на наступні складові: визначеність моделі суспільства; стан макроекономічної та часткової рівноваги, і завдання інвестиційної політики щодо їх коригування; забезпечення національних інвестиційних ресурсів; залучення іноземних капіталів; врахування економічної безпеки країни при імпорті капіталу; формування методів та засобів управління інвестиційними процесами;

– залучення і використання іноземних капіталів у країні, доцільно лише за умови, якщо вони сприяють встановленню макроекономічної рівноваги за рахунок оптимізації ринку інвестиційних ресурсів. Інші аспекти їх використання можуть спричинити загрозу економічній безпеці;

– національна інвестиційна політика має передбачати заходи, що покликані захистити національну економіку від деструктивних дій іноземних інвесторів;

– формування державної інвестиційної політики України має ґрунтуватися на ефективному застосуванні принципів національних пріоритетів, конкурентних переваг та менталітету, що є важливою передумовою використання переваг міжнародного поділу праці для вирішення середньострокових та стратегічних завдань економічного розвитку.

Зазначені обставини, сприятимуть залученню іноземних інвестицій та забезпеченні економічної безпеки України.

Список використаних джерел:

1. Вінник О. М. Інвестиційне право : навч. посіб. 2-ге вид., переробл. та допов. Київ : Прав. єдність, 2009. 616 с.
2. Воробйов В. І. Методичні основи побудови комплексної системи економічної безпеки підприємства. *Наукові записки [Української академії друкарства]*. 2011. № 1 (19). С. 38–44.
3. Гресків І. Р., Стасюк Н. Р., Дорош О. І. Характеристика інвестиційних ризиків та особливості процесу управління ними. *Ефективна економіка*. 2015. № 5. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2015_5_20.
4. Данилишин Б. М., Корецький М. Х., Дацій О. І. Інвестиційна політика в Україні : Монографія. Донецьк : Юго-Восток, ЛТД, 2006. 292 с.
5. Мандзіновська Х. О. Економічна безпека держави: сутність, складові елементи та проблеми забезпечення. *Наукові записки [Української академії друкарства]*. 2016. № 2. С. 159–166.
6. Скорук О. В. Економічна безпека держави: сутність, складові елементи та проблеми забезпечення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2016. Вип. 6(3). С. 39–42.
7. Федоренко В. Г., Грищенко І. М., Новікова О. Ф. Економічна безпека України : монографія / за ред. В. Г. Федоренка, І. М. Грищенка, Т. Є. Воронкової. Київ : ТОВ «ДКС центр», 2017. 462 с.
8. Задихайло Д. В. Правові засади формування та реалізації економічної політики держави : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Харків, 2013. 38 с.
9. Федоров Г. О. Інвестиційна діяльність в Україні: історико-правовий аналіз. *Право і суспільство*. 2019. № 4. С. 230–236.
10. Кудрявцева В. В. Інвестиційна політика держави як інструмент регулюючого впливу на інвестиційну діяльність. *Економічна теорія та право*. 2016. С. 157–168.
11. Капустин Н. Экономическая безопасность отрасли и фирмы. *Бизнес-информ*. 1999. № 11–12. С. 45–47.

12. Конференция Организации Объединенных Наций по торговле и развитию ЮНКТАД : Доклад о мировых инвестициях и цифровая экономика. – ООН. Нью-Йорк и Женева, 2017 год. URL: http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2017_overview_ru.pdf
13. Литвинов Д. А., Бузин Р. В. Теоретические основы инвестиционной безопасности национальной экономики. *Научные ведомости Белгородского государственного университета*. 2008. № 8. С. 187–192.
14. Майорова Т. В. Сучасні аспекти дослідження змісту поняття «інвестиційний ризик». *Зб. наук. пр. молодих учених та аспірантів / Відп. ред. С. І. Дем'яненко*. Київ : КНЕУ, 2011. Вип. 26 С. 159–169.
15. Нотовский П. В. Методичні підходи до формування стратегій управління ризиками інвестицій підприємств передачі та розподілу електричної енергії. *Матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції [“Перспективи розвитку науки та техніки – 2011”]*, (Перемишль, Польща, 7–15 листопада 2011). Перемишль : Nauka i studia. 2011. С. 16–21.
16. Паламарчук В., Литвиненко О. Взаємодія напівдемократій та усталених демократій – можливе майбутнє Європи. *Віче*. 2013. № 4. С. 45–54.
17. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 р.: Постанова Кабінету Міністрів України № 385 від 06.08.2014 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua>.
18. Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18 вересня 1991 року № 1561-XII (1561-12), редакція станом на 6 листопада 2014 року. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>.
19. Шлемко В. Т., Бінько І. Ф. Економічна безпека України: сутність і напрямки забезпечення : моногр. Київ : НІСД, 1997. 144 с.
20. Як вторгнення Росії обвалить бюджет України та вдарить по економіці Європи – прогнози МВФ. Анастасія Зануда. *BBC News Україна*. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-61190565>

References:

1. Vinnyk O. M. (2009). Investment law: textbook. way. 2nd ed., Reworked. and add. Kyiv: Prav. yednist, 616 p.
2. Vorobyov V. I. (2011). Methodical foundations of building a comprehensive system of economic security of the enterprise. *Scientific notes [Ukrainian Academy of Printing]*. № 1 (19). P. 38–44.
3. Greskiv I. R., Stasiuk N. R., Dorosh O. I. (2015). Characteristics of investment risks and features of the process of managing them. *Effective economy*. № 5. Access mode: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2015_5_20.
4. Danilishin B. M., Koretsky M. Kh., Datsiy O. I. (2006). Investment policy in Ukraine: Monograph. Donetsk: Yugo-Vostok, LTD, 292 p.
5. Mandzinovska Kh. O. (2016). Economic security of the state: essence, components and problems of provision. *Scientific notes [Ukrainian Academy of Printing]*. № 2. P. 159–166.
6. Skoruk O. V. (2016). Economic security of the state: essence, components and problems of security. *Scientific Bulletin of Uzhgorod National University. Series: International Economic Relations and the World Economy*. № 6 (3). P. 39–42.
7. Fedorenko V. G., Grishchenko I. M., Novikova O. F. (2017) Economic security of Ukraine: monograph / for ed. V. G. Fedorenko, I. M. Grishchenko, T. E. Voronkova. Kyiv: LLC "DKS Center", 462 p.
8. Zadykhailo D. V. (2013) Legal principles of formation and implementation of economic policy of the state: author's ref. dis. ... Dr. Jurid. Sciences. Harkiv, 38 p
9. Fedorov G. O. (2019) Investment activity in Ukraine: historical and legal analysis. № 4. P. 230–236.
10. Kudryavtseva V. V. (2016). Investment policy of the state as an instrument of regulatory influence on investment activity. *Economic theory and law*. P. 157–168.
11. Kapustin N. (1999). Economic security of the industry and the company. *Business-inform*. № 11–12. P. 45–47.
12. United Nations Conference on Trade and Development, UNCTAD: Report on World Investment and the Digital Economy. UN. New York and Geneva, 2017. Access mode: http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2017_overview_ru.pdf.
13. Litvinov D. A., Buzin R. V. (2008). Theoretical foundations of investment security of the national economy. *Scientific Bulletin of Belgorod State University*. № 8. P. 187–192.
14. Mayorova T. V. (2011) Modern aspects of the study of the content of the concept of "investment risk" / Coll. Science. etc. of young scientists and graduate students / Resp. ed. S. I. Demyanenko. Kyiv: KNEU. № 26. P. 159–169.
15. Notovsky P. V. (2011). Methodical approaches to the formation of risk management strategies for investment enterprises in the transmission and distribution of electricity. Proceedings of the *VII International Scientific and Practical Conference [“Prospects for the Development of Science and Technology – 2011”]*, (Przemysł, Poland, November 7-15, 2011) / Przemysł: Nauka i studia. P. 16–21.
16. Palamarchuk V., Litvinenko O. (2013) Interaction of semi-democracies and established democracies – the possible future of Europe. *Viche*. № 4. P. 45–54.
17. On approval of the State Strategy for Regional Development for the period up to 2020: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine № 385 of 06.08.2014. Access mode: <http://zakon4.rada.gov.ua>.
18. On investment activity: Law of Ukraine of September 18, 1991 № 1561-XII (1561-12), edition as of November 6, 2014. Access mode: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>.
19. Shlemko V. T., Binko I. F. (1997). Economic security of Ukraine: essence and directions of provision: monograph. Kyiv: NISD, 144 p.
20. How Russia's invasion will collapse Ukraine's budget and hit Europe's economy – IMF forecasts. Anastasia Zanuda. *BBC News Ukraine*. Access mode: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-61190565>.